

Metoderapport for Makta over barna

Journalist: Arild Færaas,

(Fotograf: Rune Folkedal og Tore Sandberg, tegner: Karl Gundersen, grafikk: Jan Rasmussen, nyhetsleder/coacher Karianne Braathen)

MAKTA OVER BARNA

- **13. januar 2009:** "Mamma får barna i 7 av 10 saker"

Vi avslørte at eldre mannlige dommere i sterk grad ga seieren til mor i barnefordelingssaker, mens yngre menn og kvinner ga seieren i omtrent like stor grad til far og mor.

- **14. januar:** "- Bør kurses i moderne familieliv"

Torgeir Micaelsen (Ap), nå leder av finanskomiteen på Stortinget, går kraftig ut mot eldre dommere og mener dette er nok et bevis på fedrediskriminering. Leder i Domstoladministrasjonen, Tor Langbach, mener at det bør forskes på dommeres holdninger i forhold til barnesaker, og barneombud Reidar Hjermann er bekymret for dommernes barnefaglige kompetanse.

- **15. januar:** "- Mange umodne foreldre"

Vi avslører hvor stor makt de sakkyndige psykologene har i barnefordelingssaker. De kommer ofte med anbefalinger, også i jevne saker, og anbefalingene deres blir nesten alltid fulgt av dommerne. Sakkyndig Per Kaald kommer også med kontroversielle uttalelser hvor han langer ut mot foreldre som er oppe i barnefordelingssaker. Han kaller dem for umodne, og mener at mange av disse sakene også burde vært barnevernssaker. Dette får sterke reaksjoner.

- **16. januar:** "Mener sakkyndige har for mye makt"

Vi avslører at Per Kaald er felt i fagetisk råd i forbindelse med en sak han har hatt med Bodil Holtan, som på sin side forteller om sine svært forskjellige opplevelser med sakkyndige – inkludert det hun oppfatter som svært negative med nevnte Kaald. Tor Langbach etterlyser kvalitetskontroll for sakkyndige i barnefordelingssaker, mens en mye brukt advokat i slike saker mener sakkyndigordningen fungerer "svært variabelt".

- **17. januar:** "To sakkyndigrapporter: Konkluderte stikk motsatt"

Vi fikk tak i to rapporter fra forskjellige sakkyndig i forbindelse med en barnevernssak i Drammen. Mens den ene rapporten konkluderer med svært alvorlig mishandling, konkluderer den andre med at det ikke var noe fare for barnet.

Alt publisert i Drammens Tidendes papirutgave. De fleste sakene også på www.dt.no

Redaksjonsadresse:

Drammens Tidende, Postboks 7033, 3007 Drammen, 32 20 40 00

Journalistens adresse:

Arild Færaas, tlf: 951 54 991, Strømsø Torg 5E H0305, 3044 Drammen (Jobber nå i Vårt Land)

Slik ble ideen til:

Ideen til disse sakene kom sakte, men sikkert i løpet av sommeren/høsten 2008. Det begynte med et tips reportasjeleder Karianne Braathen fikk om en barnevernsak.

Den saken omhandlet en sakkyndig psykolog, som en familie mente ikke hadde gjort jobben sin i en barnevernsak. Psykologen skulle være Per Kaald. Domsavgjørelsen, som fulgte den sakkyndiges anbefaling, skal ha gitt alvorlige konsekvenser for familien. I slike betente saker er det ikke akkurat uvanlig at en sakkyndig, som ofte må ta standpunkt for eller mot en familie, blir beskyldt for det ene eller det andre. Men vi vurderte informasjonen troverdig nok til at jeg begynte å grave litt i det. Men etter noe om og men, la vi bort saken ettersom vi fikk noen betingelser fra familien om hvilke kilder vi kunne ta kontakt med og ikke for at de skulle stille opp. En slik betingelse godtok ikke vi, pluss at dette svekket troverdigheten til familien.

Men problemstillingen om sakkyndiges rolle i saker om barn, la vi ikke på hylla: Det at en mann eller ei kvinne kunne ha så mye makt over noe ekstremt viktig for både foreldre og barn. Media hadde før vi lagde disse sakene, skrevet veldig lite om dette. Enkelte kronikker, og en liten artikkelserie i 1994 av Aftenposten, var stort sett det vi fant om problemstillingen om sakkyndige i barnefordelingssaker. Selv om enkelte ting hadde skjedd i forhold til opplæring av sakkyndige, var de formelle kravene lite gjort med. Siden dette var en gruppe som det hadde vært lite mediefokus på og partene stort sett opererte uten søkelys, interesserte det meg. Særlig ettersom det ikke var noen form for "second opinion" eller "klageinstans" for arbeidet til den sakkyndige. Det finnes blant annet en rettsmedisinsk kommisjon for medisinske sakkyndige, og fra og med 2010 er det innført en sakkyndig kommisjon for barnevernssaker. Mens myndighetene foreløpig mener at det ikke er nødvendig i barnefordelingssaker, fordi det er et privatrettslig område.

I samband med arbeidet da jeg sjekket det første tipset om Kaald kom jeg også i kontakt med Familiestiftelsen og deres leder Arnstein Øyslebø. Han var veldig opptatt av dette med sakkyndiges rolle både i barnevern og barnefordelingssaker. Med det i mente at han var en aktør /lobbyist, var han en nyttig kilde for meg, særlig i det idebyggende arbeidet. Han hadde samlet på masse bakgrunnsinformasjon som jeg fikk tilgang til (sakkyndigrapporter, register av sakkyndige bl.a.).

Med bakgrunn i dette kildemateriale jeg fikk tak på og samtaler/intervjuer med blant annet advokater med erfaring fra barnefordeling, psykologer og barnefaglige personer, gikk jeg til min reportasjeleder og fikk tillatelse til å bruke tid på å grave i rettslige dokumenter. Jeg følte at jo mer og mer jeg gravde, dess flere og flere ledetråder fant jeg. Barnefordelingssaker er et område som gjelder relativt få personer, men det er veldig viktig for dem det gjelder. Og ikke minst gjelder det rettssikkerheten til mange barn i landet som har slitt nok med foreldre som har vært uvenner, og som må gjennom en rettssak.

Problemstillingen:

I begynnelsen dreide saken seg om de sakkyndige i barnefordelingssaker og barnevernssaker.

Hovedproblemstillingen var konkret på det tidspunktet *"Hva har sakkyndige å si for utfallet av barnefordelingssaker og er det rettssikkerhet for barn i slike saker?"*

Andre underproblemstillinger vi hadde i begynnelsen var:

- Hvem "vinner" sakene? Mor/Far?
- Hvem er de sakkyndige? Hvor mye makt har de?
- "follow the money" – er penger inne i bildet her? Hvor mye tjener de sakkyndige? Advokatene tjener også trolig mye penger. *(Dette sporet prioriterte vi ikke ettersom mange sakkyndige gjør mye mer enn være i retten i barnefordelingssaker. Om det hadde vært mulig å skaffe tall på hvor mye penger de tjente på dette ville det også tatt veldig lang tid).*
- Hva kreves for å bli en sakkyndig? Hvor mye utdanning/hvilken erfaring har de?

Hypoteser:

- Holdningene og arbeidsmetodene til de sakkyndige spriker i forskjellige retninger og påvirker mer eller mindre tilfeldig hvem som vinner i enkelte barnefordelingssaker.
- Noen sakkyndige tar altfor mange saker siden de får godt betalt (nesten 1000 kroner per times reise/arbeid og betaling for 1,5 time per skrevne side)
- Sakkyndige psykologer beskytter hverandre og ønsker ikke en "second opinion" på sine meninger.

Hva er nytt?

- Hvor mye makt de sakkyndige har i forhold til hvor ofte de blir fulgt når de gir råd i barnefordelingssaker.
- Sakkyndiges holdninger overfor barnefordelingssaker i retten er ikke grundig dokumentert før. Vi har fokusert på Per Kaald , en av de mektigste sakkyndige i Norge og som kom med kontroversielle uttalelser i intervju med oss.
- Vi har funnet frem svært ulike konklusjoner fra forskjellige sakkyndige i samme sak. Altså konsekvensene av hvordan dagens system i verste fall kan fungere
- Hvordan "vinnere" av barnefordelingsundersøkelse fordeler seg i forhold til mann eller kvinne i Søndre Buskerud. Det er aldri gjort en lokal undersøkelse på det.
- For første gang blir "vinnerens" kjønn satt opp mot dommeres kjønn og alder. Tidligere forskning/journalistikk som jeg har funnet ,har bare undersøkt hvor ofte mor og far vinner barnefordelingssaker. Men ingen har satt opp dette mot dommeres alder og kjønn.

Hvordan saken utviklet seg:

Opprinnelig var tanken å fokusere på de sakkyndige, men når jeg satt på tallene med hvor ofte menn og kvinner "vinner" i barnefordelingssaker, var det tallmateriale vi ville gjøre noe med. Det samlede tallet var 57 prosent i favør kvinner, og 43 prosent i favør menn. Noe som ikke var oppsiktsvekkende og antall saker (snaut 100) gjorde at vi var litt i tvil om vinklingen. Men etter hvert fikk jeg tips, fra en dommer faktisk, at jeg burde sjekke alderen på dommerne og sette det opp mot resultatene. Hun hadde en hypotese om at de eldre dommerne (som i nesten alle tilfeller var menn) var mer "mødrevennlige" i barnefordelingssaker. Og når det viste seg at de eldre dommerne i mer enn 2 av 3 sakene dømte i favør av kvinnene var det den klare vinklingen på den første artikkelen.

Vi hadde planlagt at artikkel nummer to i serien skulle være en "lettere sak" med reaksjoner på den første. Torgeir Micaelsen, Ap-politiker på Stortinget, tok selv kontakt med meg og kom med såpass skarpe uttalelser at den dagens sak ikke var i tvil om hva vi skulle fokusere på. I tillegg hadde jeg et interessant intervju med Tor Langbach, leder Domstoladministrasjonen, hvor han mente at dette burde forskes mer på, samt reaksjoner fra Barneombudet.

Det var først i den tredje artikkelen i artikkelserien at vi planla å begynne å fokusere på de sakkyndige. I utgangspunktet var tanken å fokusere på hvor mye makt de har (som også ble bekreftet gjennom statistikken vår), og å presentere de mest brukte sakkyndige i vårt område. I tillegg ville vi problematisere maktrollen deres og skrive om hva som kreves/ikke kreves for at en kan være sakkyndig. En av dem vi naturligvis tok kontakt med fordi han var desidert mest brukt i Søndre Buskerud, var Per Kaald. Da jeg ringte ham var han veldig gira på saken min og syntes det var veldig bra at vi tok dette opp (barnefordeling i retten). Han var villig til å møte oss og bli intervjuet. I intervjuet sa han såpass overraskende og kontroversielle ting (umodne foreldre, kunne vært barnevernssaker osv) at vi endret vinklingen til hans syn på barnefordelingssaker i et lys av makten han og hans kolleger har. Et moment vi hadde tenkt å ha med i denne saken, men som vi ikke fikk prioritert, var dette med at kravene for å bli sakkyndig i retten egentlig er fraværende. For å stå på en "anbefalt" liste stilles det krav, men det er helt opp til hver enkelt domstol å plukke hvem de vil.

Vi hadde ikke tenkt å fokusere på Kaald og sette et kritisk personlig søkelys før i den fjerde artikkelen. Men slik det utviklet seg i forhold til Kaalds uttalelser "passet" det fint inn med saken om Bodil Holtan og hennes forhold til sakkyndige – inkludert Per Kaald. Kaald var navnet med stor N i "barnefordelingsmiljøer" når det gjaldt sakkyndige og jeg hadde oppfattet at han var veldig kontroversiell. Jeg hadde hørt mye negative, blant annet ifra pålitelige kilder i barnevernet. Derfor ønsket vi å finne en god case som kunne illustrere det. Vurdering over hvorfor vi presentere saken fra Bodil Holtan sin side, skriver jeg nedenfor. Men grunnen til at vi fokuserte så sterkt på Per Kaald, og ikke nølte med å skrive navnet hans i denne sammenheng, var fordi han er en svært mektig aktør i rettssaker. En av de mange skjulte makthaverne som vi mente det var fortjent å sette et søkelys på. Ettersom Kaald er meget erfaren, stilte det seg også annerledes enn om det hadde vært en psykolog med noen få sakers erfaring.

Siste artikkel i serien hadde vi spart til et veldig godt case vi hadde fra de sakkyndige rapportene jeg hadde fått tilgang på fra Øyslebø i Familiestiftelsen. Det mest interessante og lokale jeg satt med, var en barnevernssak hvor to helt forskjellige sakkyndig-konklusjoner om samme sak/barn kommer fram. En versjon tilsier at det ikke er noe i veien for at foreldrene kan få beholde omsorgen for barnet sitt, mens den andre rapporten mener dette er "en sjelden grov sak", det vises til grov mishandling av barnet og sakkyndige mener moren ikke skulle få se barnet sitt en gang. Den saken laget vi rett og slett for å vise konsekvensene om hva som kan skje slik sakkyndig-ordningen

fungerer i dag i barnefordelingssaker og det ikke er noen kvalitetskontroll.

Metoder:

Den store og grunnleggende jobben var å få samlet inn data om barnefordelingssakene og analysere det til en statistikk. Særlig den ene tingretten var skeptisk til hva jeg egentlig var ute etter, men etter en del "mas" fikk jeg en avtale med begge de lokale tingrettene i Hokksund og Drammen, og jeg fikk tilgang på alle de dommene jeg ønsket. Så ble jeg sittende i flere dager på et kontor for å bla meg gjennom permer på permer i jakt på saker etter familieloven.

Dommer i saken, eventuell sakkyndig(e) og utfall av saken var det jeg ville notere for å få den ønskede statistikken. Da jeg begynte å bla i dommene kom det opp noen vanskeligheter. For ikke alle er endelige domsavgjørelser, men noen er også kjennelser, midlertidige rettsavgjørelser osv. Dermed måtte jeg bruke litt tid på å stryke noe av det jeg hadde notert i begynnelsen. Men statistikken jeg til slutt har laget er basert på endelige dommer de fem årene til og med desember 2008. Dommene gjelder bare saker der begge to foreldrene aktivt kjemper for barnet sitt. Saker hvor det i praksis bare er en formalitet om hvem som "vinner" saken er ikke med i statistikken (F.eks. når mor og barn bor i Norge, mens far har forsvunnet til utlandet og ikke har latt høre fra seg på veldig lenge).

En annen utfordring var å kåre "en vinner" i enkelte saker. I en barnefordelingssak er det i hovedsak 3 stridstemaer – den daglige omsorgen, samvær med den forelderen som ikke har daglig omsorg og foreldreansvar (Å ha myndighet til å bestemme viktige avgjørelser i et barns liv.) I noen saker stod foreldrene steilt mot hverandre, og begge forlangte omsorg f.eks, mens i andre saker var det mer bagatellmessige uenigheter om hvor ofte og hvor lenge samværene skulle vare. Å kåre en "vinner" var relativt enkelt, ettersom jeg tok utgangspunkt i påstandene til de to partene, og ofte står det i domsavgjørelsen hvem som har vunnet i saken. I enkelte saker står det i dommen at den er "dels vunnet, dels tapt". Eksempelvis: Begge parter har ønsket omsorg, og vil nekte den andre samvær for eksempel. Men når da dommen sier at den ene får omsorgen, mens den andre får samvær, er saken dels vunnet. Da har jeg registrert det som "en seier" for den som får omsorgen fordi det er den største "seieren" en kan få i en barnefordelingssak. Men i flere saker greide jeg ikke å lese ut av dommene og/eller det var ingen klare "seierherre/kvinne", og da noterte jeg uavgjort. Det gjaldt omtrent 10 prosent av de dommene jeg fant. Rettsforlik, som de fleste sakene som kommer inn i rettssystemet har som utfall, er holdt utenom i statistikken.

I forhold til å notere de sakkyndige, var det i en del dommer ikke registret navn på sakkyndige. Da fikk jeg hjelp av personale på tingrettskontorene til å finne ut av det enkelte ganger, mens det i noen få saker ikke var mulig å oppspore navnet. Det kan også være at det i dommer hvor sakkyndige ikke er nevnt, er likevel sakkyndige brukt, men da kan en ikke regne med at den sakkyndiges vurdering har blitt lagt noe vekt på i avgjørelsen.

En ting jeg ikke gjorde var å dele opp barnefordelingssakene i hvilke problemstillinger de gjaldt (omsorg, samvær osv). Grunnen til jeg ikke gjorde det var at tallet på dommer var så lite at statistikken ville blitt mye mindre troverdig og mer tilfeldig om jeg hadde gjort det. I tillegg er mange saker så kompliserte at de har mange forskjellige egne elementer, så det ville nok blitt veldig mange kategorier. Et annet moment jeg kunne, og burde tatt med, var hvem som reiste saken (mor eller far). Det kunne gitt nyttig informasjon, men det momentet kom vi rett og slett ikke på før det "var for sent" og jeg da evt. måtte bruke mange dager på å gå gjennom de samme dommene igjen.

Jeg brukte Excel til å lagre all informasjonen fra dommene i og analysere det i forhold til resultatene som jeg fant ut. Aldri har jeg hatt så mye kildemateriale i en sak, og fant ut at Excel er et genialt verktøy for å behandle det.

Litteratursøk: Jeg brukte tekstarkivet Atekst og Google for å finne mest mulig ut av forskning og artikler som var skrevet om problemstillinger rundt barnefordeling i retten, og særlig om sakkyndige. I tillegg leste jeg meg opp på lover og regler om barnefordeling i retten og de siste endringene de siste årene. Det hjalp meg veldig å kunne mye om lover og regler om barnefordeling. Det merket jeg når jeg tok kontakt med kilder som fikk respekt og ga meg mye informasjon, da de skjønnte at jeg forstod hvordan "ting hang sammen".

Kilder og etiske problemstillinger:

Helt fra begynnelsen av var vi opptatt av at vi ville prøve å unngå anonyme kilder. Åpne kilder er alltid viktig i forhold til troverdigheten. Og når vi først skriver om et slikt tema som vi gjorde, som media sjeldent gjør, ville vi få fram flest mulig ansikter – nettopp for å åpne den relativt skjulte verdenen. Det kunne skape problemer i forhold til barn av kilder (f.eks. Holtan), men vi følte vi balanserte det fint i våre reportasjer, til tross for at det er en vanskelig vurdering å vite nøyaktig hvor grensa går.

Vi valgte Bodil Holtan som case fordi hun virket troverdig, hun var balansert og bevisst i forhold til å ta hensyn til sine egne barn. De aller fleste historiene jeg fikk om negative erfaringer var også om Kaald, så derfor tilstrebet vi å få en god case "mot" ham. Jeg kan ikke si at jeg nødvendigvis går god for det hun sier 100 prosent, men hun virket troverdig. Jeg og fotografen diskuterte også dette etter intervjuet. Magefølelsen sa at vi kunne kjøre denne saken, og ikke minst vedtaket fra Fagetisk råd for psykologer som vi fikk tilgang til styrket hennes sak. Der hadde hun klaget på Kaald – og fått medhold. Hvert år de siste årene er det bare omtrent 30 saker som blir sendt inn der, og det gjelder all psykologvirksomhet.

Vi var også klar over at vi dro for å intervju henne uten at vi hadde bestemt oss for at vi skulle la henne stå fram med navn og bilde eller ei – av hensyn til barna hennes. Men etter en grundig diskusjon valgte vi å la henne stå fram fordi det ville øke troverdigheten til saken, og vi mente det var en lav risiko for at det ville skade barna hennes. Derfor skrev vi ikke noe om selve barnefordelingssaken, men hvordan hun opplevde de forskjellige sakkyndiges arbeid. Vi valgte også med vilje å ikke skrive hvor hun bodde i teksten. Den informasjonen er lett å finne på internett, men det var ikke nødvendig informasjon og vi trenger ikke skrive det for å gjøre risikoen større for barna hennes på skolen osv.. Jeg var også i kontakt med noen som skrøt av Kaald. Men siden de ikke ville stå fram med navn, tok jeg med det i en undersak for å få balanse i saken.

Det at vi lot henne få gå til såpass alvorlig angrep på Kaalds jobb som sakkyndig (selv om han fikk full tilsvarsrett) var også noe vi vurderte nøye. Hun sa også mer enn det vi skrev, men vi mente vi ikke hadde dekning for å la henne si det udokumenterbart. I tillegg til dokumentet fra fag-etisk råd og slik vi oppfattet henne, hadde jeg også sett i en av dommene jeg fant i tingretten i Drammen at Kaald mer eller mindre hadde blitt refset av dommeren for sitt arbeid og konklusjon i en sak. Det styrket artikkelen vår. I den aktuelle dommen reagerte dommeren på at Kaald ikke hadde ment at det at et barn som hadde vært utsatt for vold skulle påvirke negativt for den forelderen som hadde utøvd volden.

Arnstein Øyslebø i Familiestiftelsen har vært en viktig kilde. Han ga meg skriftlig materiale og satte meg i begynnelsen av prosessen på en del spor. Etter hvert fikk jeg mange andre gode kilder og brukte ikke Øyslebø så mye. Jeg var hele tiden bevisst på at han hadde en agenda, men når han kom med informasjon som var nyttig og troverdig brukte jeg det. Det at hans organisasjon i motsetning til en del andre foreldre/familieorganisasjoner virket balansert på diverse problemstillinger, hadde både mange menn og kvinner i styre og stell, samt at kritikken deres stort sett var rettet mot mangler med systemet og ikke bundet i konspirasjonsteorier, gav det ham troverdighet.

Andre momenter:

Skeptiske sakkyndige: En spesiell ting var at mange sakkyndige jeg var i kontakt med var overrasket og delvis redde for sakene jeg skrev om. Mange var svært skeptisk til å bli nevnt med navns nevne i avisa, og få ville uttale seg. Kaald var det store unntaket. Dette miljøet har vært utenfor den store offentligheten, og ikke vant med et søkelys, men nettopp derfor var det viktig for oss å se hvordan de sakkyndige jobbet og hvordan ordningen fungerer. Flere sakkyndige brukte "hensynet til barna og foreldrene" om hvorfor de ikke ville uttale seg, og ei mente til og med at "dette er ikke noe å skrive om" – uten at hun hadde et spesielt kritisk søkelys mot seg.

Barnevernet ble nedprioritert: Barnefordeling dominerte over barnevernsfeltet i sakene våre. En årsak er at vi ikke hadde tilgang til statistikken for barnevernssaker, og kunne sette det opp mot sakkyndiges makt. Selv om problemstillingene i forhold til sakkyndige på mange måter er de samme, så er det en vesentlig forskjell når det kommer til lovligheten. Fra og med 1. januar 2010 (det var bestemt før disse sakene stod på trykk også) tro det i kraft en sakkyndig kommisjon for barnevernssaker – altså en overprøvingsinstans for arbeidet til den sakkyndige. Noe slikt er foreslått av mange aktører i barnefordelingssaker, men ikke foreløpig innført. Dermed var det på barnefordelingsfeltet at vi og mange av mine kilder vurderte at det i framtida lå de største utfordringene i forhold til sakkyndiges arbeid. Og når barnevernsinstansene er så lukket som bare etterretningstjenestene er i dette landet, valgte vi ikke å prioritere barnevernsaspektet så mye.

Ikke advokatfokus: Fokuset ble etter hvert flyttet over fra bare de sakkyndige til også de andre som sitter med makten i barnefordelingssaker – dommerne. En kan også argumentere for at advokatene har makt i barnefordelingssaker – de tjener iallfall gode penger på de sakene. Men det var verken noen som jeg var i kontakt med som sa noe, eller informasjon jeg kom over, som førte til at jeg ville se på advokatenes som yrkesgruppe i et barnefordelings-kritisk lys. I tillegg er advokatene de som oftest er i media og – sammen med dommerne – har et sterkt fokus på seg. De sakkyndige er oftest de som kommer "billigst" unna. Et annet argument er at dommerne og sakkyndige skal være nøytrale og henholdsvis rådgivende (sakkyndige) og dømmende i siste instans (dommerne), mens advokatene alltid er en part i saken.

Tidsbruk: Uten at jeg har hatt nøyaktig telling, tipper jeg at det har gått med cirka fire ukesverk til disse fem artiklene for meg selv, pluss at særlig reportasjeleder Karianne Braathen brukte mange timer på å coache meg. Fra og med sommeren 2008 til desember 2008 var det arbeid og telefoner inn imellom alt det andre arbeidet som kreves i en daglig nyhetsavis. Men etter hvert som jeg fikk gravd mer og mer, fant jeg større og større "skatter". Fra da jeg fikk klarsignal til å bruke 3 dager til å grave i rettsdokumenter jobbet jeg stort sett bare med denne saken, foruten noen andre faste oppdrag jeg gjorde på si. Å analysere statistikk tok 1-2 dager, og etter at jeg la fram resultatene sa sjefen "dette er så bra at du bruker den tida du trenger". På denne tida viste kalenderen i midten av desember, og målet var å få saken ut før jul, men av forskjellige årsaker og fordi vi ville at resultatet skulle bli bra, ventet vi til over januar med sakene for å få et fast trykk på temaet gjennom ei hel uke og uten at det skulle komme i skyggen av "julefeiringsnyheter".

Konsekvenser og etterspill av saken:

Når det gjelder konsekvenser av statistikken som viser at eldre dommere oftere ga barna til mor i Buskerud, sa den ene dommeren i Eiker til meg at han ikke var sikker på om han hadde vært nok bevisst på sine egne holdninger, men at han ville være det framover iallfall. "Holdninger" er umulig å måle, men dette kan ha ført til at dommere, eldre som unge, har blitt bevisst sin rolle som nøytral dommer hvor "barnets beste" er i fokus og gamle kjønnsrollemønstre ikke skal prege domsavgjørelsen. I tillegg mente Langbach at dette burde det forskes på. Jeg har fulgt en del med det siste året, men har ikke funnet ut om noen har begynt å forske på det siste året.

Det jeg viste av sakkyndiges makt er det ikke skjedd noe som direkte følge av dette. Før jeg begynte med saken var det allerede lagt fram et forslag om sakkyndig kommisjon i barnevernet, men flere vil ennå ha dette i barnefordelingssaker også – blant annet Barneombudet og Høyre- og Ap-politikere har tidligere på 2000-tallet uttalt seg positivt om en slik sakkyndigkommisjon i barnefordelingssaker. Da regjeringen i fjor sommer vedtok ny barnelov, ble likevel ikke dette tatt med i den nye loven.

Ellers har jeg også fått høre, både fra personer i jus-miljøet og "barnefordelingsmiljøet" at denne artikkelserien ble lagt merke til – særlig ettersom jeg fant fram noe ingen andre har funnet fram (tall på de sakkyndiges makt og sammenhengen mellom dommernes alder og utfall av sakene).

Spesielle erfaringer:

To av artiklene i serien ble klaget inn for Pressens Faglige Utvalg – hvor vi verken ble felt eller fikk kritikk. Disse to sakene var de to Per Kaald medvirket i, og det var han som klaget oss inn. Den ene saken (Holtan) gjaldt egentlig bare et ordvalg om det var dekkende at han var felt for "arbeidet han gjorde". Vi mente vi hadde dekning for det, men at vi kunne være mer presis i ordvalget. PFU mente det var "etisk forsvarlig" å gjøre det på måten vi gjorde

Det store stridstemaet var imidlertid om intervjuet som saken på 15.januar i virkeligheten var et intervju med premissene klare. Vi mener det uten tvil var et intervju, og PFU ga oss medhold i at vi ikke hadde brutt noen etiske retningslinjer for å gjøre premissene klare i en intervjusituasjon. Når jeg ringer på forhånd for å informere om sakene vi planlegger å lage, med blant annet fokus på sakkyndige, stiller han seg positiv til å snakke med oss om sin rolle. I etterkant mener Kaald det hele bare var bakgrunnsinformasjon til tross for at jeg har med fotograf som tar bilder, jeg noterer, i løpet av intervjuet påpeker han et par ganger "dette kan du ikke sitere meg på", "dette må du anrette på" og vi avtalte at han skulle få se sitatene sine.

Dette at han trakk tilbake dette første intervjuet gjorde oss egentlig enda sikrere på at vi skulle trykke saken med ham. Han brukte mye tid og krefter både på å ringe meg, ringe nyhetsleder Braathen og til og med en kollega av meg, som igjen ringte til nyhetsleder Braathen for å snakke positivt om Kaald. Han prøvde også å presse ansvarlig redaktør. Psykologen satte i gang en voldsom mobilisering for å hindre publisering slik vi ønsket å publisere. Jeg oppfattet Kaald ikke akkurat som særlig pålitelig etter våre erfaringer, og med tanke på at dette er en mann med stor makt i retten og har krav til etterrettelighet, mente vi det var enda en grunn til å la hans sitater komme på trykk i Drammens Tidende. Hans ønske om å først endre viktige sitater eller eventuelt trekke intervjuet etterkom vi ikke.

I tillegg mente Kaald seg feilsitert, men det han mente seg feilsitert på hadde jeg notert, pluss at fotografen i etterkant bekreftet at han sa det som det var strid om. Fotografen sa noe sånn som "dette temaet interesser meg så for en gangs skyld hørte jeg ordentlig godt etter"

Men en stor lekse lærte jeg til senere. Ta med båndopptaker! Hadde jeg hatt det under intervjuet (etter første telefonsamtale ante jeg at han ville si noe kontroversielt) ville vi vært mye sikrere og hatt enda klarere bevis.

Hele denne saken ligger i PFU-basen på www.pfu.no

Presisering av tittel på 1.sak (Mamma får barna i 7 av 10 saker) i artikkelserien: Denne tittelen er ikke 100 prosent korrekt, siden det er eldre dommere som gir barna til mor 7 av 10 ganger, og det ikke gjelder alle saker. På førstesida av Drammens Tidende er dette helt korrekt. En misforståelse på desken var grunnen til at denne tittelen inne i avisa ble som den ble.

Kildeliste:

Dommer i barnefordelingssaker mellom 2003 og 2008 i Drammen tingrett og Eiker, Sigdal og Modum tingrett

Sakkyndigrapporter via Familiestiftelsen

Katrin Kochs forskningsrapport (2008) om barnefordelingssaker i retten fungerer etter at en ny forhandlingsmodell (Follomodellen) ble innført i 2004

Evaluering av sakkyndige, dommere og advokaters syn på hvordan den nye modellen fungerer gjort ved Universitetet i Tromsø

Veileder fra Barne- og likestillingsdepartementet:

- *Om saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene og høring av barn*

Nytt rundbrev fra departementet til advokater, dommere
mre og sakkyndige om saksbehandlingen av barnefordelingssaker etter barneloven

NOU fra barnelovutvalget - 2008:

Med barnet i fokus – en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær

Barneombudets høringssvar til forslag om endringer i barneloven (de foreslo blant annet kvalitetskontroll av sakkyndiges rapporter i barnefordelingssaker)

Avisartikler: Vårt Land: Flere barnesaker til retten, Aftenposten: fleste saker ender i forlik m.fl.

Klage og avgjørelse på sakkyndig Per Kaald til Fagetisk råd for psykologer

Landsmøtevedtak i Psykologforeningen om etiske prinsipper for psykologer

Undersøkelse av sakkyndige utredninger fra Nordisk samarbeidsråd for kriminologi ved Universitetet i Stockholm av med fokus på barnevern.

Drammen 14. Januar 2010

Arild Færaas